

व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास
कार्यक्रमसंचालन कार्यविधि - २०७३

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना

व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रमसंचालन कार्यविधि- २०७३

खण्ड १. पृष्ठभूमि

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तरगतका ४ वटा सम्भागहरूमध्ये तेश्रो सम्भागको रूपमा रहेको व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका सन्दर्भमा परियोजनाको दस्तावेजमा उल्लेख भएको व्यवस्था बमोजिम नेपाल सरकारले व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रमसंचालन कार्यविधि - २०७३ तयार गरी लागु गरेको छ ।

खण्ड २. संक्षिप्त नाम, प्रारम्भ र परिभाषा

२.१ यस कार्यविधिको नाम व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रमसंचालन कार्यविधि - २०७३ रहेको छ ।

२.२ यो कार्यविधि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुनेछ ।

२.३ विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) "परियोजना" भन्नाले प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना सम्झनु पर्दछ ।

(ख) "जोन" भन्नाले राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानिय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको पूर्वधारहरू भएको र तोकिएको बालीमा न्यूनतम ५०० हे. मा संचालन भएको व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र सम्झनु पर्दछ ।

(ग) "समिति" भन्नाले जोनसंचालक समिति सम्झनु पर्दछ ।

(घ) "पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर" भन्नाले कृषि व्यवसायीकरणका लागि सम्बन्धित संचालक समिति वा अन्य निकायले संचालन गर्ने प्रशोधन केन्द्र, गोदाम घर, प्रेडिग, प्याकेजिंग तथा संकलन केन्द्र लगायतका उत्पादनोपरान्त आवश्यक पूर्वधारहरू सहितको सेवाकेन्द्र सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) "कस्टम हायरिंग सेन्टर" भन्नाले यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनका सन्दर्भमा सम्बन्धित संचालक समिति वा अन्य निकायले संचालन गर्ने सम्बन्धित बाली/वस्तुका लागि उत्पादनदेखि भण्डारणसम्म आवश्यक पर्ने सबै प्रकारका मेशिनरी औजार उपकरणको सेट सहितको सुविधायुक्त केन्द्र सम्झनु पर्दछ ।

- (च) "व्यवस्थापक" भन्नाले सम्बन्धित जोन व्यवस्थापक सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) "परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU)" भन्नाले यस परियोजना अन्तरगत जोन क्षेत्रमा रहने प्रशासनिक इकाइ सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) "विषय विज्ञ" भन्नाले जोन क्षेत्रमा प्राविधिक परामर्शका लागि नेपाल सरकारले करार नियुक्त गरेको सम्बन्धित विषयको विज्ञ सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) "कार्यदल" भन्नाले यसै कार्यविधिको दफा ४.३ बमोजिमको कार्यदल सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) "व्यवसायिक खेती" भन्नाले कम्तिमा देहाय बमोजिमको खेती गरेको सम्झनु पर्दछ ।

वाली	क्षेत्रफल			कैफियत
	उच्च पहाड	मध्य पहाड	तराई	
खाद्यान्न वाली	५ रोपनी	५ रोपनी	१० कठ्ठा	
तरकारी वाली	२ रोपनी	३ रोपनी	१० कठ्ठा	
माछा	१०० वर्ग मिटर	२ रोपनी	६ कठ्ठा	जलाशाय
मौरी	१०	२०	२०	आधुनिक घर
कन्य र गोब्रे च्याउ		१० के.जी.	१० के.जी.	बीउको प्रयोग
सिताके च्याउ	५०० मुढा	५०० मुढा	५०० मुढा	
फलफुल	१ रोपनी	१ रोपनी	५ कठ्ठा	
अलैची	५ रोपनी	५ रोपनी	-	
अदुवा/वेसार	१ रोपनी	२ रोपनी	५ कठ्ठा	
ट्राउट माछा	१०० वर्ग मिटर	१०० वर्ग मिटर		
प्लाष्टिक घर	३०० वर्ग मिटर	३०० वर्ग मिटर	३०० वर्ग मिटर	

खण्ड ३. उद्देश्य

३.१ कृषि क्षेत्रको आधुनिकिकरण तथा व्यवसायिकरण मार्फत कृषि औद्योगिकिकरणको आधारको रूपमा स्थापना गरिने व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रम संचालन मार्फत कृषकहरूको आयस्तर अभिवृद्धि गर्न -

- (क) जोनमा समावेश गरिएका वाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने
- (ख) जोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रिकरण, कृषि पूर्वाधार विकास एवं व्यवसायीकरण प्रवर्द्धन तथा प्रारम्भिक प्रशोधन केन्द्रहरूको स्थापनामार्फत कृषि आधुनिकिकरणको आधारशिला तयार गर्ने

(Handwritten signatures and marks)

(ग) जोन तथा आसपासका क्षेत्रहरूमा रोजगारी सृजना गर्ने

खण्ड ४. जोन निर्माणप्रक्रिया

४.१ जोन क्षेत्र निर्माणका लागि देहायका सेवा/सुविधा/पूर्वाधारहरू भएको हुनुपर्नेछ :

- क) सडकको पहुँच भएको वा हुनसक्ने
- ख) सिंचाईको उपलब्धता भएको वा हुनसक्ने
- ग) विद्युतको उपलब्धता भएको वा हुनसक्ने
- घ) तोकिएको क्षेत्रफल चक्काबन्दी भएको/हुनसक्ने वा एउटै कोरिडोरमा रहेको
- ङ) वित्तीय संस्थाहरूको पहुँच भएको
- च) बजारको उपलब्धता भएको वा हुन सक्ने

४.२ यस परियोजना अन्तरगत प्रथम वर्ष अर्थात् आ.व २०७३/७४ का लागि परियोजना दस्तावेजको अनुसूची ३ बमोजिमका जिल्लाहरूको तोकिएका क्षेत्रमा तोकिएकावाली/वस्तुका कुल ३० जोनहरू संचालनमा रहनेछन् । परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा ३०० यस्ता जोनहरू मुलुकभरमा निर्माण गरिनेछन् । थप जोनहरू स्थापना सम्बन्धी निर्णयपरियोजना कार्यान्वयन समितिको सिफारिसमा परियोजना निर्देशक समितिले गर्नेछ ।

४.३ जोन निर्माण गर्दा भौगोलिक तथा प्राविधिक सम्भाव्यताका आधारमा प्रत्येक जिल्लाको तोकिएको क्षेत्रमा तोकिएका वाली/वस्तुका जोनहरू निर्माण गर्न चाहने कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरूको सूची तयार गरिनेछ । सूचीकृतहरूमध्येबाट आवश्यक संख्यामा जोनछनौटका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाई(PIU) ले सम्बन्धित विषय विज्ञको संयोजकत्वमा आवश्यकतानुसार सदस्यहरू रहने एक प्राविधिक कार्यदल बनाउनेछ । उक्त कार्यदलले तोकेका सूचकहरू र स्थलगत प्रमाणिकरण समेतका आधारमा सिफारिश गरे अनुरूप जोन क्षेत्रको छनौट सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई(PIU)ले गर्नेछ । तोकिएको क्षेत्रमा जोन संचालन गर्न तोकिएको क्षेत्रफल नपुगेमा सम्भाव्य वरिपरिको क्षेत्र समेत समावेश गर्न सकिनेछ । यसरी जोन क्षेत्र संचालन गर्न छानिएका कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू रहने दफा ५.१ अनुसारको जोन संचालक समिति र सम्बन्धित परियोजना

कार्यान्वयन इकाइका बीच तोकिएका कार्यक्रमहरु संचालनका लागि एक सम्झौता हुनेछ । संचालन गरिने कार्यक्रमका सम्बन्धमा सम्बन्धित जोन संचालक समितिले सम्बन्धित जोन क्षेत्रका कृषक/कृषक समूह/सहकारी/जलउपभोक्ता समिती/कृषी उद्यमीहरुको मागमा आधारित कार्यक्रमहरुको प्रस्तावना तयार गरी सोही बमोजिम सम्झौता गरिनेछ ।

खण्ड ५. जोन संचालन प्रक्रिया

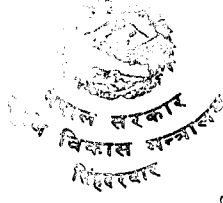
५.१ जोन संचालनका सम्बन्धमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईसंग भएको सम्झौता बमोजिमका कार्यहरु संचालन गर्ने सम्बन्धमा खण्ड ४ अनुसारस्थापना हुने जोन व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित जोन क्षेत्रकाकृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरुमध्येबाटै छानिएका व्यक्तिकोप्रतिनिधित्व रहने गरी कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला सहितको ९ सदस्यीय जोन संचालक समिति गठन गरिनेछ । यसको लागि जोन क्षेत्र छनौट भएपछी जोन भित्र रहेका कृषक समूह/सहकारी/कृषी उद्यमी/जल उपभोक्ता समितिहरुलाईजोन संचालक समिति गठनको लागि ७ दिनको म्याद सहित पत्राचार मार्फत वा अन्य स्थानीय संचार माध्यम मार्फत आव्हान गरिनेछ । कार्यदलको शिफारिस अनुसार एक भन्दा बढी आवेदकहरुलाई संयुक्त रुपमा समिति गठनको लागि समेत अनुरोध गर्न सकिने छ । तोकिएको अवधिमा समिति गठन भई नआएमा सम्बन्धित जोन कार्यान्वयन इकाईले सहजिकरण गरी १५ दिन भित्र समिति निर्माण गर्न सक्नेछ । समितिको सदस्यरू सम्बन्धित बाली/वस्तुको व्यवसायिक खेतीमा अनिवार्य संलग्न भएको हुनुपर्नेछ । उक्त समितिमा संयोजक, उपसंयोजक, सचिव र सहसचिव एक-एक जना र बाँकी ५ जना सदस्य रहनेछन् । जोन संचालक समितिको प्रमुख कार्यकारी पदहरुमा कम्तिमा १ जना महिला हुनु पर्नेछ । तोकिएको क्षेत्रफलको व्यवस्थापन गरि कृषि उद्यमी, कम्पनी वा फर्म एकलैले संचालन गर्ने जोन क्षेत्रको हकमा भने त्यस्तो कृषि उद्यमी, कम्पनी वा फर्म स्वयंले नै जोन संचालक समितिको भूमिका निर्वाह गर्नेछ । संविधानको भावना अनुरूप स्थानीय तह गठन भैसकेपछी यस परियोजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरु स्थानीय निकायमा हस्तान्तरण गर्ने भन्ने समेत परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भएको सन्दर्भमा सम्बन्धित स्थानीय तहका प्रमुख उक्त समितिको आमन्त्रित सदस्यको रुपमा रहनेछन् । जोन कार्यान्वयनमा खटिने तोकिएको वरिष्ठ कृषि अधिकृत, नजिकको कृषि सेवा केन्द्र, फार्म केन्द्र, कृषि तालिम केन्द्र र कृषि अनुसन्धान केन्द्रका प्रतिनिधिहरु, सरोकारवाला निकायका जिल्ला स्थित कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरु,

क्षेत्रीयस्तरका कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरु समेत समेत जोन संचालक समितिको सल्लाहकारका रूपमा रहनेछन्। यस समिति मार्फत कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन नेपाल सरकारको तर्फबाट उपलब्ध गराइने सहजिकरण प्रावधान अनुसारको प्राप्त हुने सम्पूर्ण सहयोग रकम जोन कार्यान्वयनमा खटिने जोन प्रमुखको सहमतिमा नेपाल सरकारको प्रचलित ऐन नियम अनुसार खर्च गरिनेछ ।

५.२ जोनसंचालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ-

- क) तोकिएका मापदण्डहरुका आधारमा जोन व्यवस्थापक नियुक्त गर्ने
- ख) जोन व्यवस्थापकको काम, कर्तव्य र अधिकार निर्धारण गर्ने
- ग) जोन कार्यक्रम संचालन गर्नका लागि आवश्यक उत्पादन सामग्री र सो को परिमाण आंकलन गर्ने, उत्पादन योजना तयार गर्ने, आवश्यक उत्पादन सामग्री र अन्य सामग्रीको श्रोत संचालक गर्ने । सम्बन्धित वालीको वालीचक्र निर्धारण गर्ने ।
- घ) जोनमा निर्माण हुने पुर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाइसंग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- ङ) जोन संचालनका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाई, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसंग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- च) जोनलाइ व्यवस्थित रूपमा संचालनका लागि आधार तयार गर्ने, संलग्नकृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरु लगायतसंग निरन्तर सम्वाद र सहकार्य गर्ने ।
- छ) संचालक समितिको बैठक कम्तिमा महिनाको १ पटक अनिवार्य रूपमा आवश्यकतानुसार अन्य समयमा बस्नेछ । बैठकमा समिति बाहिरका प्रतिनिधिलाइ आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।
- ज) जोन संचालन सम्बन्धि आन्तरिक आचारसहिता (code of conduct) आवश्यक भएमा तयार गरी पालना गर्ने गराउने ।
- झ) कार्यक्रम संचालनको लागि समितिले विनियममा उल्लेख गरी आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- ञ) समिति मार्फत सञ्चालन गरिने आर्थिक कारोवारहरुको लेखा व्यवस्थापन तथा लेखा परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

- ट) जोन निर्माण, व्यवस्थापन, संचालन र अनुगमनका सन्दर्भमा अन्य सबै आवश्यक कार्यहरू गर्ने ।
- ठ) कार्यक्रमको दिगोपनाको लागि समितिको अवधी र समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको पदावधी समितिले आवश्यकता अनुसार निर्धारण गर्नेछ । तर समितिका पदाधिकारी र सदस्यहरूको पदावधी २ वर्षभन्दा बढी हुने छैन । समितिले आवश्यक विनियम तयार गरी सोही बमोजिम समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको चयन गर्नेछ । समितिमा एकै परिवारबाट एक भन्दा बढी व्यक्ती रहन सक्ने छैन र एकै व्यक्ती लगातार एक कार्यकाल भन्दा बढी एकै पदमा रहन सक्ने छैन । तर सदस्यको हकमा यो व्यवस्था लागु हुने छैन ।
- ड) समिति गठन भएको ६ महिना भित्र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा दर्ता हुनुपर्नेछ । उक्त समितिको नियमित नविकरण गर्ने जिम्मेवारी समितिको हुनेछ ।

५.३ जोन व्यवस्थापक(Zone Manager)को नियुक्ति, काम कर्तव्य र अधिकार

जिल्लामा संचालन हुने जोन विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी संचालन तथा आवश्यक समन्वयका लागि जोनसंचालक समितिले देहायको योग्यता भएको एक जोन व्यवस्थापक नियुक्त गर्नेछ-

- क) कृषि/अर्थशास्त्र/व्यवसायशास्त्र/वजार शास्त्र/व्यवस्थापन/मानविकी विषय लिई कम्तीमा प्रविणता प्रमाण पत्र तह वा सो सरहको शैक्षिक योग्यता भएको,
- ख) कृषि उपज/वस्तुको व्यवसाय/वजार/उद्योग व्यवस्थापन कार्यमान्यूनतम ३ वर्ष अनुभव भएको,
- ग) ५० वर्ष उमेर ननाघेको,
- घ) समन्वय क्षमता उच्च रहेको,
- ङ) स्थानीय भाषा बोलचाल गर्न सक्ने
- च) कुनै राजनितिक दलको सांगठनिक पदमा (निर्वाचित पदाधिकारी) नरहेको
- छ) सरकारी वा कुनै संगठित संस्थाको बहालवाला कर्मचारी नरहेको
- ज) नैतिक पतन, आर्थिक अपचलन वा कुनै फौजदारी अभियोगमा कसुरवार नठहरिएको
- झ) मानसिक अवस्था सामान्य रहेको

५.४ जोन व्यवस्थापकको काम, कर्तव्य र अधिकार जोन संचालक समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

५.५ जोन व्यवस्थापकको पारश्रमिक जोनसंचालक समितिले निर्धारण गरे बमोजिम समितिवाटै भुक्तानी हुनेछ ।

खण्ड ६. संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप

६.१ जोनस्तरमा परियोजना अभिमुखीकरण

सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU)ले जोन क्षेत्रका कृषक, कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू, नीजि सेवा प्रदायक लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूको उपस्थितीमा परियोजना र जोन संचालन सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्नेछ ।

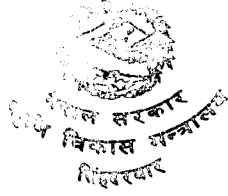
६.२ प्रविधि तथा प्राविधिक सहयोग

क) सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU)ले जोन क्षेत्रमा सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम कार्यक्रम संचालन गर्नेछ । प्रत्येक जोनमा सम्बन्धित बाली/वस्तुका १ हे. क्षेत्रफलमा सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन प्रविधि प्रदर्शन तथा सिकाई केन्द्र संचालन गरिनेछ । यस्ता केन्द्रहरू संभाव्यता र आवश्यकताका आधारमा जोन क्षेत्रको प्रत्येक गा.वि.स./न.पा./उ.म.न.पा./म.न.पा.को उपयुक्त स्थानमा कम्तिमा १/१ वटा रहने गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ । परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए अनुसार प्राविधिक सहयोगमा नेपाल सरकारको तर्फबाट सतप्रतिशत अनुदान सहयोग हुनेछ ।

ख) जोन क्षेत्र तोकि सके पछि, सो क्षेत्र वरिपरिका साना किसानलाई आधुनिकीकरण तर्फ आर्कषण गराई जोन क्षेत्र विस्तारको लागि उपयुक्त वातावरण तयार गर्न जोन आसमासका क्षेत्रहरूमा यान्त्रिकरण प्रदर्शनका कार्यक्रमहरू समेत संचालन गरिनेछ ।

ग) जोनमा सम्बन्धित बालीको श्रोतकेन्द्रको स्थापना गरिनेछ । साथै, जोन क्षेत्र नजिक विद्यमान रहेका सम्बन्धित श्रोत केन्द्रहरू (फार्म, प्रयोगशाला, बजार, प्रशोधन उद्योग) हरुको सुदृढीकरण र आधुनिकीकरण गरिनेछ ।

- घ) प्रत्येक जोनमा कृषि प्राविधिक शिक्षालय संचालन/सुदृढीकरण सहयोगको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । यसको लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाईले प्राविधिक शिक्षालय संचालन/सुदृढीकरण गर्न चाहने निकाय/संस्थासंग सम्झौता गरी कार्यान्वयन गर्नेछ ।
- ङ) सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU)ले जोन क्षेत्रमा प्रचलित प्रावधान अनुरूप एकिकृत माटो, वीउ र बाली संरक्षण सेवा उपलब्ध गराउन घुम्ती स्थलगत प्रयोगशाला सेवा संचालनमा ल्याउनेछ ।
- च) यसका अलावा आवश्यकता अनुसार प्रविधि प्रसार तथा प्राविधिक सहयोगका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी संचालन गर्न सकिनेछ ।

६.३ उत्पादन सामग्री सहयोग

- क) उत्पादन सामग्री विशेषगरी रासायनिक तथा प्रांगारिक मलमा हाल प्रचलित प्रावधान अनुरूप नै जोन क्षेत्रका लागि आवश्यक परिमाणमा अनुदानमा उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख) सम्बन्धित जोन संचालक समितिले रासायनिक तथा प्रांगारिक मल विक्री वितरणका लागि जिल्ला आपूर्ती व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम कृषि सामग्री कम्पनी लि. को डिलरशिप प्राप्त गर्नेछन् ।
- ग) यसका साथै उन्नत तथा हाईब्रिड विउ विजन, रासायनिक एवं जैविक विषादीहरू लगायतका अन्य उत्पादन सामग्रीहरूमा अनुदान सहयोग उपलब्ध गराइनेछ । यसरी वितरण गरिने उत्पादन सामग्रीहरूमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए अनुरूपको बढीमा ५० प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराइने छ ।

६.४ कृषि यान्त्रीकरणका लागि Custom Hiring Center स्थापना

- क) सम्बन्धित जोनमा यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनका लागि तोकिएका बाली/वस्तुको उत्पादन देखि भण्डारणसम्म आवश्यक पर्ने सबै प्रकारका मेशिनरी औजार उपकरणको सेट खरिदमा परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए बमोजिमको बढीमा ५० प्रतिशत पूंजीगत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

- ख) सम्बन्धित जोनका लागि आवश्यक मेशिनरी औजार उपकरण र साना ढुवानी साधन समेतको सेटको विवरण र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार कृषि इन्जिनियरिंग निर्देशनालयको सहयोग र सम्बन्धित कार्यक्रम निर्देशनालय/सम्बन्धित वाली, वस्तुको राष्ट्रिय कार्यक्रम संगको समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) ले गर्नेछ ।
- ग) यस्तो केन्द्र स्थापनाका लागि सम्बन्धित संचालक समिति वा सम्बन्धित कृषि उद्यमीले आवश्यक घर तथा जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यस्तो जग्गा सम्बन्धित संचालक समितिको आफ्नै स्वामित्वमा नभएमा कम्तिमा १० वर्ष अवधिका लागी भाडामा लिएको हुनुपर्नेछ । जग्गा उपलब्ध हुन नसकेको अवस्थामा घर भाडामा लिएर समेत संचालन गर्न सकिनेछ ।
- घ) सम्बन्धित संचालक समितिले उक्त मेशिनरी औजार उपकरणको सेट खरिद गरि Custom Hiring Centerसंचालन गर्न चाहेमा सोही समितिमार्फत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा संचालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक समुह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी/नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित जोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा सो सेवा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस कार्यका लागि अनुदान उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- ङ) यस केन्द्र संचालन गरेवापतको पूंजीगत अनुदान सम्बन्धित जोन संचालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा संचालन गर्ने कृषक समुह, कानून बमोजिम दर्ता भएका कृषि उद्यमी, फर्म, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, जल उपभोक्ता समिति वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।
- च) यसरी Custom Hiring Center स्थापना तथा संचालन गर्न चाहेने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईविच सम्झौता गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने Custom Hiring Centerहरूले सम्बन्धित जोनमा आवद्ध कृषकहरूका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरूलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।

14/11/17

14/11/17

14/11/17

14/11/17

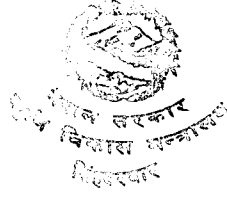
६.५ पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना

- क) सम्बन्धित जोनमा व्यवसायीकरणका लागि प्राथमिक प्रशोधन केन्द्र, गोदाम घर, ग्रेडिंग, प्रि-कुलिड, तौलाई, प्याकेजिड, लेवलिड, दुवानी, प्रदर्शन तथा विक्री कक्ष/स्टल लगायतका उत्पादनोपरान्त उपज व्यवस्थापन/ह्याण्डलिड तथा बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक अन्य पूर्वधारहरू र ठूला दुवानी साधन समेत रहेको एक पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर निर्माण गरिनेछ । यसका लागि परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए बमोजिम वढीमा ८५ प्रतिशत पूजीगत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख) यस्तो केन्द्र स्थापनाका लागि सम्बन्धित सञ्चालक समिति वा सम्बन्धित कृषक उद्यमीले आवश्यक जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यस्तो जग्गा सम्बन्धित सञ्चालक समितिको आफ्नै स्वामित्वमा नभएमा कम्तिमा १० वर्ष अवधिका लागी भाडामा लिएको हुनुपर्नेछ । जग्गा उपलब्ध हुन नसकेको अवस्थामा घर भाडामा लिएर समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- ग) सम्बन्धित जोनका लागि आवश्यक पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टरको विस्तृत डिजाइन र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार कृषि इन्जिनियरिंग निर्देशनालयको सहयोग र सम्बन्धित कार्यक्रम निर्देशनालय, वाली/बस्तका राष्ट्रिय कार्यक्रम, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास निर्देशनालय र पोष्ट हार्भेष्ट व्यवस्थापन निर्देशनालयसंग आवश्यकता अनुसारकोसमन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) ले गर्नेछ ।
- घ) सम्बन्धित जोन सञ्चालक समितिले यस्तो पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर सञ्चालन गर्न चाहेमा सोही समितिमाफत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि उद्यमी, फर्म, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, जल उपभोक्ता समिति वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित जोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा सो सेवा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस बापतको अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ङ) यस सेन्टर सञ्चालन गरेबापतको पूजीगत अनुदान सम्बन्धित जोन सञ्चालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा सञ्चालन गर्ने कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि उद्यम,

फर्म, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, जल उपभोक्ता समिति वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।

- च) यसरी पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईविच सम्झौता गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टरहरुले सम्बन्धित जोनमा आवद्ध कृषकहरुका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरुलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।

६.६ नर्सरी पूर्वाधार विकास सहयोग

- क) स्वस्थ तथा गुणस्तरीय विरुवा उत्पादनका लागि सरकारी-नीजि-सहकारी/समुहको साझेदारीमा जोन क्षेत्रमा उच्च प्रविधियुक्त नर्सरी स्थापना गरिनेछ । यसका साथै नर्सरी स्थापना गर्न आवश्यक पर्ने सेड हाउस, स्क्रिन हाउस, ग्रीन हाउस लगायतका पूर्वाधारहरु स्थापनामा समेत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ । यसका लागि परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए बमोजिमको बढीमा ८५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख) यस्तो नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार स्थापनाका लागि सम्बन्धित जोन संचालक समिति वा सम्बन्धित कृषक उद्यमीले आवश्यक जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ग) सम्बन्धित जोनका लागि आवश्यक तरकारी तथा फलफूल नर्सरीको विस्तृत डिजाइन र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निर्देशनालयको सहयोग र समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले गर्नेछ ।
- घ) सम्बन्धित जोन संचालक समितिले यस्तो नर्सरी स्थापना गर्न चाहेमा सोही समिति मार्फत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा संचालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक, कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि उद्यमी, फर्म, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, जल उपभोक्ता समिति वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित जोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा विरुवा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस वापतको अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

- ड) यस्ता उच्च प्रविधियुक्त नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार संचालन गरेवापतको पूंजीगत अनुदान सम्बन्धित जोन संचालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा संचालन गर्ने कृषक समुह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी/फर्म वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।
- च) यसरी नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईविच सम्झौता गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधारहरूले सम्बन्धित जोनमा आवद्ध कृषकहरूका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरूलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।

६.७ साना सिंचाइ निर्माण तथा मर्मत सम्भार सहयोग

- क) साना सिंचाइ निर्माण तथा मर्मत सुधार सम्बन्धित जोन संचालक समितिले निर्णय गरे बमोजिमका स्थानमा सम्बन्धित जोन संचालक समिति वा समितिले तोकेको समूह/सहकारी र सम्बन्धित परियोजना व्यवस्थापन इकाईविच सम्झौता गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । यस्ता पूर्वाधारहरू निर्माण गर्दा परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए बमोजिमको बढीमा ८५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख) मझौला तथा ठूला सिंचाइ निर्माण तथा मर्मत सम्भारका लागि सिंचाइ मन्त्रालयको समन्वयमा संचालन गरिनेछ ।

६.८ मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापना सहयोग कार्यक्रम

- क) भौगोलिक क्षेत्र अनुसार उपयुक्त मत्स्य पोखरी तथा ह्याचरी निर्माण सम्बन्धित जोन व्यवस्थापन समिति मार्फत गरिने छ । साथै प्रत्येक जोन क्षेत्रमा कम्तिमा एक वटा सिंचाई प्रयोजन र एकिकृत मत्स्य पालन र प्रविधी प्रदर्शन सहितको आधुनिक नमूना मत्स्य पोखरी निर्माण गरिनेछ ।
- ख) यस समितिले मत्स्य ह्याचरी स्थापना गर्न विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा सो कार्य गर्न इच्छुक अन्य कृषक, कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि उद्यम, फर्म, कृषि कार्यमा

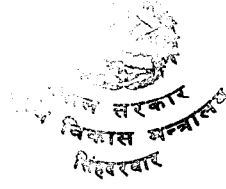

संलग्न सहकारी, जल उपभोक्ता समितिवा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित जोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा मत्स्य भूरा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस बापतको अनुदान उपलब्ध गराउन सकिने छ ।

- ग) मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापनाका लागि आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निर्देशनालयको प्राविधिक सहयोग र समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईले मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापना सहयोग संचालन गरिनेछ ।
- घ) मत्स्य पोखरी र ह्याचरी निर्माण गर्दा विद्यमान व्यवस्था बमोजिमको अनुदान सहयोग उपलब्ध गराईनेछ ।
- ङ) साथै आवश्यकता र संभाव्यताका आधारमा साना संरक्षण करेशापोखरी (Conservation Kitchen Pond) हरू निर्माण गर्न ५० प्रतिशत सम्म अनुदान सहयोग प्रदान गर्न सकिनेछ ।
- च) यसरी मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईविच सम्झौता गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने मत्स्य ह्याचरीहरूले सम्बन्धित जोनमा आवद्ध कृषकहरूका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरूलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।
- ज) जोन संचालन हुने क्षेत्रमा परियोजना लागु हुनभन्दा अगावै संचालनमा रहेका मत्स्य ह्याचरीहरूको सुदृढीकरणमा समेत यस किसिमको अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

६.९ स्थानीय श्रोत व्यक्ती परिचालन

क) सामाजिक परिचालन मार्फत परियोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्नका साथै जोन संचालक समिति र जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा परियोजना कार्यान्वयन इकाई विच समन्वय कायम गर्न सम्बन्धित जोन क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसारका संख्यामा स्थानीय श्रोत व्यक्ती नियुक्त गरी परिचालन गर्न सकिने छ ।

ख) यसको लागि सम्बन्धित जोन कार्यान्वयन इकाईले आवेदन माग गरी सम्झौतामा उल्लेख गरीए वमोजिमका कार्यहरू संचालन गर्नको लागि स्वीकृत वार्षिक बजेटको अधिनमा रही सेवा सुविधा प्रदान गर्ने गरी स्थानीय श्रोत व्यक्ती परिचालन गर्न सक्नेछ ।

ग) स्थानीय श्रोत व्यक्तीको लागि आवेदन दिने उमेदवारहरूले देहायका मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ ।

- जोन क्षेत्र अन्तरगत रहेका गा.वि.स./न.पा. भित्र उपलब्ध भएसम्म स्थाई बसोबास भएको ।
- नेपाली नागरिक
- अन्य कुनै संघ संस्थामा रोजगार नभएको र भएमा उक्त रोजगारी परित्याग गर्न तयार भएको ।
- एस.एल.सी., JT/JTA वा सो सरहको शैक्षिक योग्यता भएको ।
- दलित, आदिवासी जनजाती, मधेसी, मुस्लिम, पिछडिएको वर्ग र महिलालाई प्राथमिकता दिईने ।
- सामाजिक परिचालकको रूपमा काम गर्न ईच्छुक
- परियोजनाका सेवाग्राही तथा सरोकारवाला विच सेवा आदान प्रदान गर्न सक्ने क्षमता भएको
- स्थानीय स्तरमा बोलिने भाषा बोल्न र लेख्न सक्नेलाई प्राथमिकता दिइने
- उन्नत कृषि प्रविधि सम्बन्धि ज्ञान भएको साथै सामाजिक परिचालको रूपमा कार्य गरेका अनुभवीलाई प्राथमिकता दिईने
- ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता तालिम प्राप्त गरेकालाई विशेष प्राथमिकता दिइने ।
- उमेर १८ वर्ष पुरा भई ४० वर्ष ननाघेको
- स्वयंम सेवा प्रकृतिको कार्य भएको हुनाले कार्यालयबाट उपलब्ध गराईने मासिक पारिश्रमिक वापतको रकममा काम गर्न ईच्छुक ।

घ) स्थानीय श्रोत व्यक्तीको TOR देहाय वमोजिमको हुनेछ -

- सम्बन्धित जोनमा संचालन हुने कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्ने ।
- कार्यक्षेत्रमा रही कृषि सम्बन्धी तथ्यांकहरू तथा कम्पाइल गर्न सहजिकरण गर्ने ।

- कृषकहरूका आवश्यकता/समस्याहरू संकलन तथा कम्पाइल गरी विज्ञसमक्ष परामर्श गरी समाधान गर्न सहजिकरण गर्ने।
- सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईको मातहतमा रही अन्य तोकिएका कार्यहरू गर्ने।

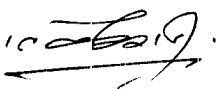
६.१० विषय विशेषज्ञको नियुक्ती

- क) जोन व्यवस्थापन इकाईको मातहतमा रही तोकिएका कार्यहरू संचालन गर्न र कार्यक्रम संचालनको क्रममा आवश्यक प्राविधिक परामर्श उपलब्ध गराउन जोन कार्यान्वयन इकाईले विद्यमान आर्थिक ऐन नियम बमोजिम एक जना विषय विशेषज्ञ नियुक्ती गर्न सक्नेछ।
- ख) निजलाई स्वीकृत बजेटमा व्यवस्था भए बमोजिमको सम्झौतामा उल्लेख गरी सेवा सुविधा प्रदान गर्नेछ।
- ग) विषय विशेषज्ञको उम्मेदवार हुनका लागि देहाय बमोजिमको मापदण्ड पुरा गरेको हुन पर्नेछ।

- कृषि विज्ञानमा स्नातक उपाधि हाँसिल गरेको
- कृषि प्रसार/अनुसन्धानको क्षेत्रमा कम्तिमा ५ वर्षको कार्य अनुभव भएको
- सम्बन्धित विषयमा दक्षता हाँसिल गरेको

घ) विषय विशेषज्ञको Terms of Reference (TOR) देहाय बमोजिम हुनेछ -

- जोन कार्यान्वयन इकाईको मातहतमा रही लक्षित कार्यक्रम संचालनमा सहयोग गर्ने
- आवश्यकता अनुसार कृषि अनुसन्धान र प्रसारका कार्यक्रम संचालन गर्ने
- कृषकहरूका समस्या पहिचान गरी समाधान गर्ने
- अन्य सरोकारवाला निकायसंग समन्वय कायम गर्ने
- जोन क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग गर्ने
- अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रविधिहरूको खोजी गरी उक्त प्रविधिहरू प्रसारणमा सहयोग गर्ने
- तथ्यांक व्यवस्थापन कार्यमा सहयोग गर्ने
- परियोजना संचालनको लागि आवश्यक पर्ने नीति नियम कार्यविधि र निर्देशिकाहरू तयारी गर्न सहयोग गर्ने।
- जोन कार्यान्वयन इकाईमा रही अन्य आवश्यक कार्यहरू गर्ने

सचिव

ड) विषय विशेषज्ञ छनौटका आधारहरू देहाय वमोजिम रहनेछन्-

आधारहरू	अंक
• न्यूनतम शैक्षिक योग्यता	१०
• न्यूनतम भन्दा माथिल्लो शैक्षिक योग्यता	५
• तोकिएको न्यूनतम कार्य अनुभव	२०
• तोकिएको न्यूनतम भन्दा प्रत्येक थप एक वर्ष कार्य अनुभवका लागि २ अंक (बढीमा ५ वर्षका लागि)	१०
• सामाजिक समावेशिकरण (महिला, दलित, जनजाती, मधेसी, पिछडिएको क्षेत्र, अपाङ्ग)	१५
• सम्बन्धित जिल्लाको वासिन्दा	५
• अन्तरवार्ता	३५

च) अन्तरवार्ता बाहेकका अन्य आधारहरूमा मूल्यांकन गरी सबैभन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने ३ जना उम्मेदवारहरू अन्तरवार्ताको लागि योग्य हुनेछन् ।

६.११ अन्य कार्यक्रमहरू संचालन र सहजिकरण

क) यस खण्डको माथि उल्लेखित दफाहरूमा उल्लेख भएका कार्यक्रमहरूका अलावा परियोजना दस्तावेजको मर्म अनुरूपका सम्बन्धित जोन संचालक समितिको माग वमोजिमका अन्य चालु तथा पूँजिगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू समेत आवश्यकता अनुसार संचालन गर्न सकिनेछ । जमिन बाँझो राख्ने प्रवृत्तीलाई निरुत्साहित गर्न प्रोत्साहन गर्ने किसिमका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी संचालन गरिने छ । उक्त कार्यक्रमहरू संचालनको लागि नेपाल सरकारको तर्फबाट देहाय वमोजिमको अनुदान सहयोग उपलब्ध हुनेछ ।

सि. नं	विवरण	सहजिकरण (Facilitation)
१	कृषि उत्पादन सामग्रीहरू (वीउ, वेर्ना, विरुवा, माछा भुरा लगायत)	५० प्रतिशत
२	प्राविधिक सहयोग	१०० प्रतिशत
३	प्रयोगशाला सेवाहरू	८५ प्रतिशत
४	कृषि औजार तथा उपकरणहरू	५० प्रतिशत
५	साना सिंचाइ पूर्वाधारहरू	८५ प्रतिशत

६	उत्पादनोपरान्त तथा कृषि व्यवसाय सेवा पूर्वाधारहरु	८५ प्रतिशत
केही अत्यावश्यक उत्पादन सामग्रीहरुको व्यवस्थापनका लागि निर्देशक समितिको निर्णयानुसार थपसहजिकरणका विषयहरु निर्णय हुन सक्नेछन् ।		

ख) परियोजना दस्तावेजमा स्वेच्छिक रूपमा जमिनको एकिकरण गर्ने अवधारणा अवलम्बन गरिएको सन्दर्भमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा उल्लेख गरी जमिनको एकिकरणको लागि उत्प्रेरित गर्न अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।

खण्ड ७. कार्यक्रम अनुगमन/प्रतिवेदन

- ७.१ जिल्लाभित्र रहेका जोन क्षेत्रहरुमा संचालित कार्यक्रमको अनुगमन सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) र परियोजना व्यवस्थापन इकाईले गर्नेछ ।
- ७.२ विषयगत निर्देशनालयहरुले आ-आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रका वाली/वस्तुका जोनहरुको र सम्बन्धित क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरुले आवश्यकता अनुसार क्षेत्रीयस्तरका प्रयोगशाला र फार्मकेन्द्रहरुलाई समेत संलग्न गराई अन्तर्गतका जोनहरुको अनुगमन निरिक्षण गरी परियोजना व्यवस्थापन इकाईमा प्रतिवेदन, सुझावदिनेछ । यसका साथै प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय, राष्ट्रिय योजना आयोग, कृषि विकास मन्त्रालय, अन्य सम्बन्धित मन्त्रालयहरु, कृषि विभाग, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागले समेत आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्नेछ ।
- ७.३ जोन क्षेत्रहरुमा संचालित कार्यक्रमको प्रगति विवरण मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक रूपमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU)ले परियोजना व्यवस्थापन इकाई समक्ष पेश गर्नेछ । परियोजना व्यवस्थापन इकाईले मासिक, चौमासिक र वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन तयार गरी कृषि विकास मन्त्रालयमा पठाउनेछ । प्रत्येक चौमासिक र वार्षिक अवधिमा कार्यक्रमको समिक्षा गरिनेछ ।

खण्ड ८. विविध

- ८.१ यस कार्यविधीमा उल्लेख भएका बाहेक अन्य कुराहरु विद्यमान नर्मस, कार्यविधी, निर्देशिका, र प्रचलित नियम कानून बमोजिम हुनेछ ।
- ८.२ जोन थप गर्न परेमा सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, कृषि विभागको समन्वयमा तथापरियोजना कार्यान्वयन समितिको शिफारिसमा परियोजना निर्देशक समितिले गर्नेछ ।
- ८.३ जोन क्षेत्रमा आवश्यकता र संभाव्यता अनुरूप कृषि सडक, ग्रामिण विद्युतिकरण र प्राथमिक प्रशोधन सम्बन्धी घरेलु तथा साना उद्योगहरुको निर्माण/जडान/संचालन गर्न सम्बन्धित विभागहरु मार्फत कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन व्यवस्थाका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाईले सहजिकरण र समन्वय गर्नेछ ।
- ८.४ व्यवसायिक कृषकको आय कृषि क्षेत्रको समग्र आम्दानीबाट एकिन हुने भएकोले जोन क्षेत्रमा तोकिएको वालीका अलावा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईले अध्ययन गरी संभाव्यताको आधारमा अन्य वालीमा समेत कार्यक्रम संचालन गर्न सकिने छ ।